

Johan Peter Emilius Hartmann

Ved en Aftenunderholdning i Foraaret 1832 hørte man første Gang Oehlenschlägers Digt »*Guldhornene*« fremsagt som Melodrama til en Musik af *J. P. E. Hartmann*, en ung Componist, af hvem Musikens Venner allerede kjendte enkelte lovende Arbejder; denne Aften hørtes første Gang i det kongelige Theater en Musik af ham. Den sluttede sig til »*Guldhornene*«, et Varsel blev det, at ham skulde forundes at hæve mangt et Tonekonstens Guldhorn fra den danske Jordbund.

Det var et Stykke Poesiens Guld af Oehlenschläger, hvori *Hartmann* indgravede Klangfigurer og satte sin Indskrift, hvilken vi nu, efter i Aaringers Række at have fornummet de Kræfter, hans Snille fik, dybere forstaae; just i »*Guldhornene*« ligger ligesom antydet hele *Hartmanns* kommende Virken. De klingende Runer mæle om den dybe danske Grund-Accord, vi siden høre svulme frem i »*Liden Kirsten*«, det Hjerteslag, i enkelt Melodi, vi fornemme hos »*lille Kathrine*« og »*flyv Fugl, flyv over Furesøens Vover*«, her bølger Luftning fra »*en Sommerdag*«, her bruser det om »*Hakon Jarls Ouverture*«, »*Slaget ved Stiklestad*« og »*Thorvaldsens Sørgemarche*«, der lød som om

»– de Dødes Rækker

Gik med bag Baaren op af Kirkens Gang.«

Betegnende ere de Ord, der nylig bleve sjungne ved Festen for *Hartmann*:

»Danmark har ingen Flod,

Men baade Flod og Fos

Svulmed' i Dine Toner

For Nordens Folk med os.

I Danmark har de hjemme

Af Kæmpehøi sprungne,

Og her skal de længe

Med Tak vorde sjungne.«

Melodramaet »*Guldhornene*« var som en lille Vignet for *Hartmanns* kommende Værker.

»Hvem er denne *Hartmann*?« spurgte Mange dengang. Enkelte vidste et Slags Besked og sagde: »Det er Sønnensøn af ham, som komponerede »*Kong Christian stod ved høien Mast!*« « ja, det sagde man dengang, »han er en Sønnensøn af ham, der satte Musik til *Ewalds* »*Fiskerne*« og »*Balders Død*««. En Enkelt sagde vittigt, aldrig savnede vi det Slags Vittige: »Det er en Sekretair ved den borgerlige Indrulleringscommission!« Ja, det var *Hartmanns* Embede og det er det endnu; det klinger ganske snurrigt, ligesom det, at Skotlands store Digter *Burns* var et Slags Toldbetjent. Man vidste naturligviis ogsaa om hans Privatliv, vidste, at han havde taget sin juridiske Examen med bedste Charakter og nylig var gift med en Datter af Agent, Grosserer *Zinn* og stod sig ret godt. – Mellem Tilhørerne sadde to Mænd, begge af Dygtighed, begge høist forskellige i musikalsk Anskuelse, *Weyse* og *Siboni*, men de To mødtes i at føle Interesse for den unge Componist og vise ham Deeltagelse, og han var modtagelig for hvert nyttigt Vink.

»Hvem er denne *Hartmann*?« det spørge vi nu ikke længere her i Danmark; Enhver, som har Sind og Hjerte for god Musik, kjender Componisten til »*Liden Kirsten*«, »*Dryadens Bryllup*« og Sangene om »*Salomon og Sulamith*«.

I »Dansk Pantheon« er *Hartmanns* Levnet fortalt og hans Værker til den Tid opregnede; der og i mundtlig Meddelelse samlede vi nogle Træk.

Det er vel en halv Snees Aar siden, da stod paa Hjørnet af Bredgaden og Garnisonspladsen en gammel Bygning; der boede Organisten til Garnisonskirken, og her blev født, den 14de Mai 1805, *Johan Peter Emilius Hartmann*. Musik klang fra Stamtræet; Moderen, *Christiane Wittendorf*, var en Datter af Organisten paa Fredensborg, Faderen, *August Vilhelm Hartmann*, tidligere Violinist i det kongelige Kapel, dengang Organist ved Garnisonskirken, var Søn af den i den danske Musikverden berømte Schlesier *Johan Hartmann*, hvis mange Værker desværre gik tabt, da Christiansborg brændte. Velstaaende Folk vare Forældrene, og et ægte christeligt Sind havde de i Eie. Deres Huus var et Musikens Hjem; jevnligt blev her spillet Kvartetter. *Hartmanns* Fader havde selv et ikke ringe Compositionstalent, men holdt strengt og beskedent sine Arbejder tilbage. Den lille Søn, *vor Hartmann*, viste tidligt stor Lyst til Musik, og Faderen blev hans Lærer i Violin- og Klaveerspil. Den Lilles høieste Ønske var at bringe det saa vidt, at han kunde blive Kapelmusikus, men den fornuftige Fader, som vidste, at dette just ikke var nogen stor Lykke, holdt ham til at studere, og ved Hjælp af en Slægting, nuværende Conferentsraad *Sibbern*, kom den unge *Hartmann* i Borgerdydsskolen. Dog, det at componere opgav han ikke, og Faderen lagde intet Baand paa ham i denne Retning, men opmuntrede ikke heller. En Dag havde den tolvaarige Søn fuldendt et Musikstykke og lagde de skrevne Noder paa Kakkelovnen for at tørres, Faderen saae Compositionen igjennem og gav den derpaa tilbage med de Ord: »Ja den er tør, min Dreng!«

Tidligt tog Faderen ham med paa Orgelet, ja tillod ham endog under Kirketjenesten at spille til Psalmesangen, men i Begyndelsen hændede det mere end een Gang, at Faderen pludseligt greb ham i Armen: »Naa, vil Du spille rigtigt, Dreng!« Snart var han imidlertid vel øvet og phantaserede tidt og smukt paa Orgel og Fortepiano. Componisten *Weyse* blev glad overrasket ved de geniale Tanker og det fornuftigt Gjennemførte hos den unge Componist og satte det igjennem, at den unge *Hartmann* blev taget ud af Skolen for at kunne anvende mere Tid paa at vinde musikalske Kundskaber. Studierne bleve imidlertid ikke opgivne, men fra nu af havde han i *Weyse* en trofast Ven, til hvem han viste enhver Composition.

Det var netop paa denne Tid, at der var kommet ligesom en ny Strømning i den kjøbenhavnske musikalske Verden. Ved den dygtige Sanglærer *Siboni* fik italiensk Musik Fremgang; den ildfulde Italiener søgte at hævde sit Fædrelands Compositioner, der ligge saa smukt for Menneskestemmen; hele den fornemme Verden sluttede sig til *Siboni*; denne musikalske Smag var aldeles mod *Weyses* Natur og Anskuelse; den Modstrid og Modstand, han herved mødte, bevirkede maaskee, at den store Componist stillede sig endmere dansk, endmere nordisk. *Hartmann*, hans begavede Discipel, sluttede sig forstaaende til ham; imidlertid læste vor unge Componist samvittighedsfuldt til juridisk Embedsexamen, som han i 1827 og 28 tog med bedste Charakter. Nu begyndte en friere musikalsk Virksomhed.

Ansæt som Lærer ved Musikconservatoriet, hvor *Siboni* var Directeur, fik han Leilighed til nærmere at kjende denne dygtige Mand, og om de end vare forskjellige i mange Anskuelser, mødtes de dog snart i Venskab. *Hartmann* komponerede aldrignogen Sang, uden at den blev viist til *Siboni*, ligesom til *Weyse*, Begges Vink og Raad bleve efter Overveielse benyttede. Nu kom et nyt Afsnit i de stille henglidende Ungdomsaar, han forlod sine Forældres Huus, for selv at eie et lykkeligt Hjem. Hans unge Hustru, *Emma Zinn*, var en høitbegavet Kvinde med stor musikalsk Dannelse, og vi have af hende flere melodieuse Musikstykker. Ved hendes

Humor og Naivetet fik Hjemmet her en egen poetisk Tilløkkelse; det var et lykkeligt Ægtepar, med to Mennesker ret skabte for hinanden.

I disse første lykkelige Aar componerede *Hartmann* sin første Opera »*Ravnen*« og under denne Virken blev, som sagt, ogsaa Melodramaet »*Guldhornene*« givet os; snart fulgte Operaen »*Corsarerne*«, der ligesom »*Ravnen*« vakte stor Deeltagelse og Opmærksomhed, uagtet den unge Componist var gaaet sin egen Vei og slet ikke slaaet ind i den Retning, Modesmagen forlangte. Kjøbenhavnernes Musiksmag var dengang ikke udviklet, men det skulde den blive. I Aaret 1836, paa *Weyses* Fødselsdag, blev Musikforeningen stiftet. *Hartmann* var en af dens første Begrundere og har indtil nu vedblevet at være en af dens mest virksomme Ledere.

Componisten *Marschner* kom til Kjøbenhavn, gjorde Bekjendtskab med *Hartmann* og vakte hos ham Lysten til en Reise i Udlandet for nøiere at kjende det Dygtige der. Ved *Marschner* kom *Hartmann* i Forbindelse med den tydske Musikhandels mest betydende Mænd, ligesom han paa denne Reise lærte at kjende Componisterne *Rossini*, *Paër*, *Spontini* og *Spohr*; denne sidste var det især, han sluttede sig til og hos hvem han mødte stor Sympathi. *Hartmann* havde medbragt sin første Symphoni i *G Moll* og ved denne vandt han aldeles den store Mester; de kom i Brevvexling og *Spohr* skrev, at han vilde bringe »*Ravnen*« paa Theatret i *Cassel*. Det kom ikke istand af Mangel paa en Sangerinde for *Armillas* Parti.

I Mai 1846 kom »*Liden Kirsten*« til Opførelse og vandt en Erkjendelse, der som den ædle Viin er tagen til med Aarene; ogsaa til Udlandet er denne Opera naaet, man har opført den paa det storhertugelige Theater i Weimar, hvor denne ægte danske Musik vandt stor Opmærksomhed hos Musikens Elskere.

Endnu var ikke Sorgen traadt ind i *Hartmanns* lykkelige Hjem; det rige Tonevæld sprudlede i Huuslivets Solskin, han følte sig uendelig lykkelig. Nu kom Aaret 1851, da kaldte Gud bort fra ham hans elskelige Hustru *Emma*, og netop idet hendes Kiste førtes fra Huset hen til Garnisons Kirke, døde et elsket Barn; de to Grave staae som een, pyntet med Blomster, tæt op til det Hjem, hvor *Hartmann* tilbragte sin Ungdoms Tid. Ogsaa hans livsfriske, herlige Datter *Sophie*, gift med Componisten *Gade*, kaldte Gud herfra. Tunge Dage, dyb Hjertesorg, ogsaa disse modtage vi fra Herren, vor Gud. Med fromt christent Sind hældede den Bedrøvede sig til *Ham*, der aldrig slipper os i Sorg og Savn.

Det hyggelige Hjem blev her endnu; elskværdige Døttre, opvakte Sønner sluttede sig her om ham, han havde Børneverdenens Solskin. Der kom Ro og Fortrøstning.

Hartmanns anden Hustru *Thora Jacobsen*, en varm Sjæl, et christeligt og trofast Sind, stræber med kjærligt Hjerte at bevare Hjemmets Hyggelighed, der saa ganske hører til for en Natur som *Hartmanns*. Enhver, som kjender ham, vil sige, at i ham smelter Mennesket og Kunstneren sammen; forenede straale de ud fra hans Værker. Vi gjenkjende ham i de naive Toner om Storstenen i Pharaos Land; vi gjenkjende hans Inderlighed i:

»Hvad Bonden følte ved Kong Frederiks Grav,«

ligesom hans Genialitet i Storhed bruser gennem »Sørgemarchen ved Thorvaldsens Jordefærd.«

Man træffer i Kunst og Videnskab Mænd, hos hvem vi møde en saa stor Elskelighed, en saa tiltrækkende Personlighed, at man glemmer Storheden for Mennesket; i vort eget Land have vi Exempler herpaa i *H. C. Ørsted* og *Thorvaldsen*; hos begge aabenbarede sig et barnligt Sind, en Naivetet, en elskelig Uskyld, og til disse Naturer hører unegtelig *Hartmann*; derfor

slutte de Unge sig saa varmt og saa snart til ham, derfor feirede danske Studenter nyligt en Fest for ham og afslørede hans Buste; »den første Steen til den danske Studenterbygning.« Og Sandhed var der i Sangen:

– »Mens Du voxte fra din egen Ungdom,
Du voxte aldrig fra de Unges Kreds«.

Ungdomsfriskhed er der endnu hos ham, rigt sprudler Tonevældet.

Senest bleve fuldendte to Ouverturer, een til »*Axel og Valborg*«, een til »*Correggio*«. Operaen »*Ravnen*« er igjen taget frem, paany gennemcomponeret, efter de Fordringer, Componisten nu har til sig selv; Dialogen er blevet Recitativ, og de gozziske Masker, dem man her ikke forstode, borttagne; omtrent en tredie Deel af dette musikalske Værk er blevet et nyt Arbeide for Scenen. Allerede ere et Par Acter af Bournonvilles nye Ballet »*Valkyrien*« fuldendte, en Balletdigtning, der synes at ligge saa ganske for *Hartmanns* Omraade og lover en Tonedigtning, karakteristisk og melodieus, som vi fik den i anden Act til »*Et Folkesagn*«. Gud lægge Aar til *Hartmanns* Dage! Thi der rummes endnu en rig Skat, som Billedskriften paa »*Guldhornene*« antydede. Navnet *Hartmann* har en mægtig Klang; det leve lydeligt i Slægten! det leve i Toner og Meiselslag! –

»Aandens Snille kan man eie,
Men der maa et Hjerte til –!«

og tilvisse det findes her! Hjerte eier *Hartmann*! trofast er han i Venskab, hjælpsom og elskelig i Omgang; hos ham er den Aandens Uskyld, som Konstens Aladdin maa eie for at hente dens vidunderlige Lampe.